

ІНФОРМАЦІЙНА ДОВІДКА ПРО ГРИГОРІЯ ФЕДОРОВИЧА КВІТКУ-ОСНОВ'ЯНЕНКА

Григорій Федорович Квітка-Основ'яненко по праву вважається одним з засновників української літератури. Але саме для міста Харкова він важливий і як автор низки громадських проєктів, що створювали нашому місту імідж культурного, навчального та ділового центру сходу України. Рід Квіток походив зі знатної козаської старшини Слобожанщини.

Найбільшу відомість здобув як письменник, видавець, літературний критик і публіцист. Він розкрив повноту художніх можливостей української літературної мови та затвердив повноцінну жанрову форму соціально-побутової комедії в літературі. У своїх творах він порушував питання про високоморальні та етичні якості людини, акцентував на особливостях національного характеру, специфіці мислення, вірувань, був етнографічно прискіпливим в змальовуванні звичаїв, побуту українців та акцентував увагу на етно-національних цінностях та ідеалах українського народу.

Квітка-Основ'яненко був прихильником ідеї вдосконалення суспільства шляхом реформ та впливу на нього засобами літературного і театрального мистецтва. Головним творчим принципом вважав «писання з природи», орієнтацію на живу навколишню дійсність. Виступав з пропагандою народної теми в літературі. Найкращі твори Квітки-Основ'яненка одними з перших представляли українську літературу європейським читачам. У 1854 в Парижі опубліковано французькою мовою «Сердешну Оксану». Твори Квітки-Основ'яненка перекладено польською, болгарською, чеською та іншими мовами.

Спираючись на літературну традицію, започатковану Котляревським, народну пісенність і гумор, Квітка написав українською мовою популярні й досі комедії «Сватання на Гончарівці» (1835), «Шельменко-денщик» (1835), «Бой-жінка» (1840). Українські прозові твори Григорія Квітки-Основ'яненка поділяються на дві основні групи: бурлескно-реалістичні («Салдацький патрет», «Конотопська відьма») та сентиментально-реалістичні повісті («Маруся», «Козир-дівка», «Сердешна Оксана»). Твори письменника настільки проникнуті гуманізмом та співчуттям до людей, що навіть Іван Франко назвав Квітку одним з перших письменників, що став автором «человеческой повести».

Творчий доробок Григорія Федоровича Квітка-Основ'яненка для театральної сцени України завжди викликав професійний інтерес. Театральні колективи української спрямованості (особливо музично-драматичні трупи) мали в своєму репертуарі хоча б один з класичних творів цього автора.

В сучасному театральному процесі до творчості Григорія Федоровича Квітка-Основ'яненка нова хвиля звернень через переосмислення його творів, особливо сатирично-фантастичної повісті «Конотопська відьма»(1833). Театральні митці сучасності намагаються проявити прозу Григорія Квітки-Основ'яненка такою, як вона була насправді. Зі своїм ритмом та особливою слобожанською говіркою. Перед нами постає яскрава й містична картина життя на українських землях від Конотопа до Харкова. Повісті Квітки-Основ'яненка являють собою європейські сюжети, перенесені на вітчизняний ґрунт, в них поєднанні проповіді, літературна полеміка, мовна гра. Деякі дослідники говорять про типологічну спорідненість повістей та оповідань Квітки-Основ'яненка та творів англійського сентименталізму. Однак, на відміну від англійських сентименталістів, Г. Квітка-Основ'яненко акцентував на особливостях українського національного характеру та специфіці мислення.

Вагомою театральною подією України стала постановка вистави на одну дію «Конотопська відьма» за повістю Григорія Квітки-Основ'яненка в Національному академічному драматичному театрі імені Івана Франка режисером Іваном Уривським. Прем'єра відбулась 28 квітня 2023 року. За розкриття цього твору режисер став Лауреатом Національної премії України імені Тараса Шевченка у 2024 році.

Його творчість і особистість шанувувалась в Україні в різний спосіб, але жоден театральний колектив не має його імені. Серед прикладів вагомого шанування варто згадати що Тарас Шевченко має вірш «До Основ'яненка», присвячений письменникові. Ім'ям письменника у Харкові в 1978 році названо вулицю, де згодом, у 1994 році було встановлено пам'ятник Григорію Федоровичу Квітці-Основ'яненку, створений скульптором Семеном Якубовичем і архітектором Юрієм Шкодовським.

У 2003 році Укрпошта випустила марку на честь Григорія Квітки-Основ'яненка. У 2008 роки в серії «Видатні особистості України» Національний банк України випустив пам'ятну монету, присвячену Григорію Квітці-Основ'яненку. В 2023 році до 245 річниці з дня народження та до 180-ї річниці від дня смерті Григорія Федоровича Квітки-Основ'яненка було видано книгу українського харківського краєзнавця і журналіста Андрія Парамонова «Григорій Квітка-Основ'яненко: від Основи до Харкова».

22 серпня 2023 року в Харківській художній галереї імені Генріха Семирадського відбулось відкриття документально-художньої виставки «Великі земляки: Григорій Квітка-Основ'яненко». Організаторами проєкту виступили творчий клуб «Гостинна на Дворянській» і культурно-діловий центр «Рубаненко і партнери». 23 листопада 2023 року у Києві в Великій залі Національної академії мистецтв України пройшла розширена презентація цієї виставки. Організаторка документально-художньої виставки і співзасновниця творчого клубу Людмила Рубаненко висловлюється на підтримку ідеї присвоєння звання театру імені Григорія Федоровича Квітки-Основ'яненка.

Біографічні відомості:

За матеріалами фонду рідкісних видань та рукописів ХДНБ ім. В.Г. Короленка Григорій Федорович Квітка-Основ'яненко народився 18 листопада 1778 року і був охрещений в Іоанно-Предтечівській церкві села Основа 20 листопада того ж року.

Прадід Григорія був полковником Харківського полку, дід – Ізюмського слобідського. Родина Квіток брала активну участь у державному, громадському, релігійному та культурному житті міста.

У його сім'ї шанували рідну мову, історію та культуру. Влаштовували літературні вечори, на яких звучали твори українських митців. Усе це вплинуло на формування мистецьких смаків юного Квітки, і виховало в ньому любов та пошану до української літератури та повагу до простих трударів.

У формуванні світогляду молодого письменника велику роль відіграли батьки. Мати, Марія Василівна (з роду Шидловських), була жінкою освіченою, з сильною вольовою вдачею, більшість біографів писали про неї як про людину сувору і владну. Батько письменника, Федір Григорович, навпаки, був людиною м'якою та товариською, але авторитетною та шанованою. Через патріархально-релігійне оточення на все життя залишився дуже релігійною людиною.

Основи освіти хлопчик здобув вдома, трохи згодом його віддали до Курязької монастирської школи. З 1793 до 1797 року Г. Квітка перебував на військовій службі. У 26 років 14 травня 1804 року Григорій Квітка-Основ'яненко подає прохання єпископу Слобідсько-Українському Христофору про вступ до Старо-Харківського Курязького монастиря. Єпископ надав указ ігумену Курязького монастиря Іларіону на те, щоб Григорій Квітка був послушником протягом трьох років.

За два роки Григорій оселився в Харкові й поринув у культурно-громадське життя. У 1812 році Квітка став очільником Харківського театру, брав активну участь у створенні інституту шляхетних панянок і жертвував на нього чимало коштів. Організував відкриття губернської бібліотеки, окрім того ініціював створення кадетського корпусу в Полтаві.

У 1816-му Григорій започаткував видання харківських журналів «Украинский вестник» та «Харьковский Демокрит». У них він публікував і свої перші твори, серед яких фейлетони, жартівливі вірші. Найцікавішими для читача того періоду були «Письма Фалалея Повинухина», низка прозових сатир, написаних до видавців журналу від поміщика-невігласа. Тоді й узяв псевдоніми – Квітка-Оснoв'яненко (від села Основи, де він народився).

Як предводитель повітового дворянства Григорій Федорович Квітка-Оснoв'яненко зробив вагомий внесок у розвиток освіти та культури Харківського повіту. Григорій Квітка-Оснoв'яненко успішно поєднував літературу з державною службою. Із 1832 року він був суддею, а згодом керівником Харківської палати головного суду. Обраний членом данського Товариства антикваріїв (археології) Півночі.

Помер Григорій Квітка-Оснoв'яненко 20 серпня 1843 року після тяжкої хвороби у Харкові. На початку літа 1843 року Григорій Квітка-Оснoв'яненко застудився, від ускладнень розвинулася пневмонія, і за два місяці, у серпні того ж року, Квітка-Оснoв'яненко спочив назавжди у своєму родовому маєтку в Основах. Попрощатися з Григорієм зійшлися майже всі харків'яни. Упокоїли тіло на Холодногорському цвинтарі. Але в 1930-х на місці кладовища побудували стадіон «Трудові резерви». Надгробок перенесли до Покровського собору, а згодом на Друге міське кладовище.

Директор

Олег Яциня